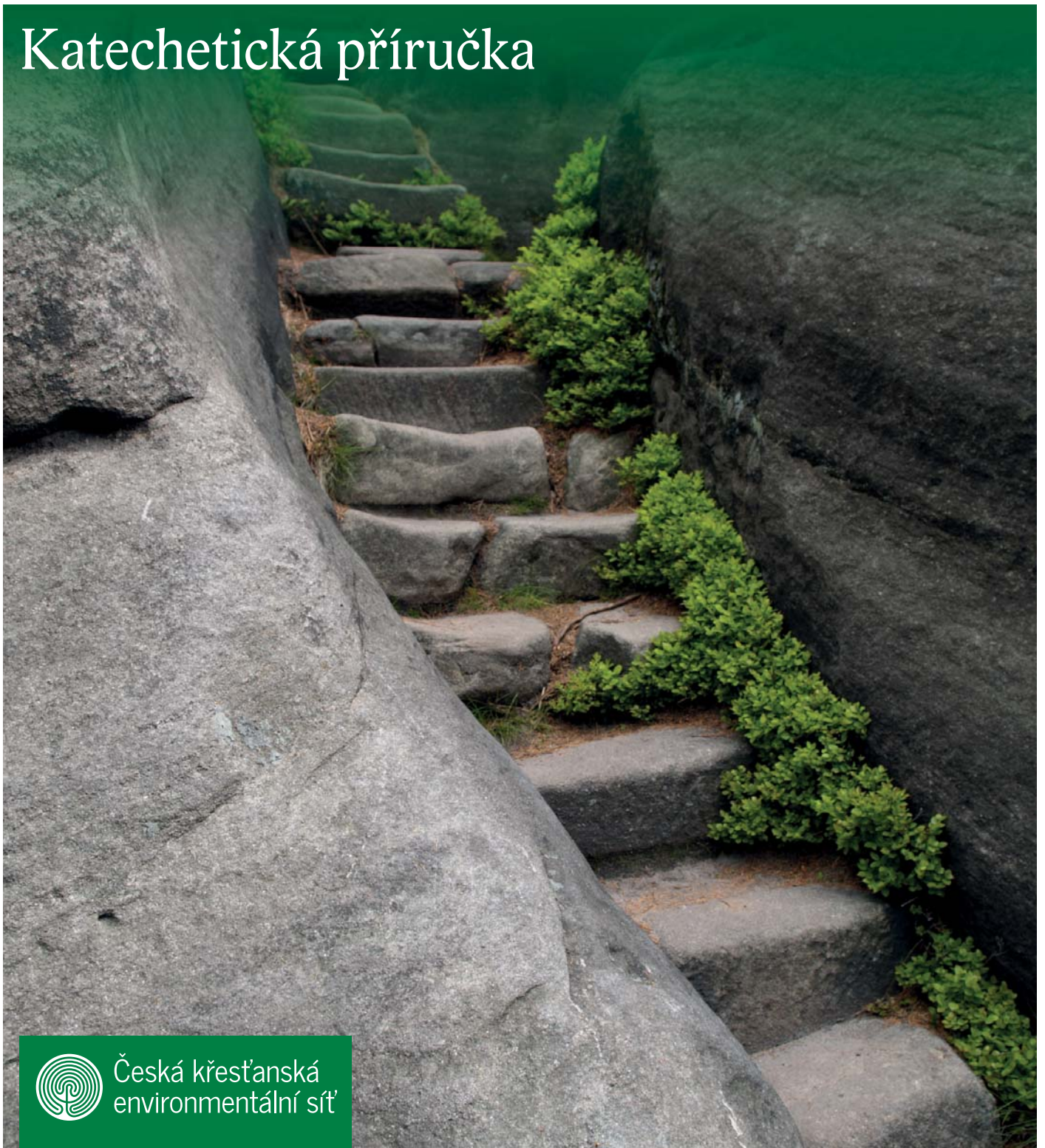


PŘÍRODA JE BOŽÍ DAR

Dorothea
Loosli-Amstutz

Katechetická příručka



Česká křesťanská
environmentální síť

Předmluva k českému vydání

„Co je člověk, že na něho myslíš, co je smrtelník, že se o něho staráš?“ (Ž 144,3) Už starozákonní žalmista se takto ptal a snažil se pochopit sebe sama. Historie biblického člověka je historií snahy porozumět Bohu i sobě samému. Člověk je tvorem plným paradoxů. Žije na této planetě a zároveň hledí jinam, do nekonečna, k Bohu. Žije v přírodě a zároveň si vytváří kulturu, něco co je často s přírodou v příkrém rozporu. Je tvorem majícím rozum, ale chová se opravdu rozumně? Tak se ptal už inspirovaný autor a mnohdy došel k velmi sebekritickým závěrům. Už v prvních kapitolách Bible, v Genezi, Bůh lituje, že člověka stvořil, protože „všechny jeho skutky jsou zlé“ (Gn 6,5-6). V Jeremiášovi čteme lamentaci nad zemí: „Jak dlouho bude ještě země truchlit a bylina schnout na všech polích? Pro zlobu těch, kdo na ní bydlí, jsou vyhlazována zvířata i ptactvo. (...) Zpustošená je celá země a není nikdo, kdo by si to bral k srdci“ (Jr 12,4a.11b). Dnes, po mnoha staletích, tváří v tvář ekologickým problémům můžeme docházet k podobným závěrům. Co naše přítomnost tady na Zemi vůbec přináší dobrého? Není existence našeho druhu na Zemi jen zkáza a zpusťováním nesmírné biodiverzity Božího stvoření? Nejsme tady tak trochu navíc a zbyteční...?

Ani v současné době vyspělé techniky a vědy se nezdá, že bychom sami sobě více rozuměli. Spíše naopak, naše psychika jako by nestihala technologii, která nás stále více pohlcuje a vzdaluje nás sobě samým i přírodě, přirozenému životnímu prostředí. Po více než půlstoletí environmentalistického myšlení musíme uznat, že problémy jsou stále vážnější a zamotanější. Aniž bychom přehlíželi nesporné pokroky na tomto poli, přece jen se zdá, že jsme moc nepokročili. Žijeme ve světě totálně ovládaném ekonomikou peněz, v systému, jehož bohem je růst, zisk, peníze... a moc. Zatímco se ochránci přírody někde radují z jedné zachráněné velryby či uhájeného kousičku lesa, desítky velryb jsou na jiném místě v tu samou chvíli zavražděny a tisíce hektarů lesů vymýceno. Učíme se radovat z malých úspěchů, ale zachrání to Zemi? Neděláme si jen iluze, marné naděje na to, že lidstvo přece jen jednou zmoudří? A zatím developéři a nejrůznější byznysmeni bez skrupulí a bez jakýchkoli morálních zábran neustávají ve své chladně vy kalkulované snaze proměnit všechno okolo nás v peníze. A my, hloupí voliči, jim pak hodíme do urny hlas, když nám naslibují nějaké naprosto směšné výhody, které pak stejně nesplní.

Zdá se, že naše demokracie je v koncích. Nemůže tu fungovat svobodný systém, když lidé nejsou schopni svou svobodu chápat a používat, ne-

umějí rozlišovat dobré od zlého. Nemůže dlouho vydržet takový systém, ve kterém všechno, celý reálný svět, je ohodnoceno pouze nereálnými, virtuálními penězi, systém, v němž se žije stále více na dluh, kde se vybírá nevratná půjčka od budoucích generací. Jsou tací, kteří demagogicky a naprosto cynicky prohlašují volný trh za jediné řešení. Volný trh, který nakonec prodá i člověka, toho slabšího, méně schopného či méně nadaného. Prodá a zotročí všechno, co se nemůže nebo neumí bránit: vodu, hory, zemi, stromy, zvířata, přírodu... Demokracie bez morálky je velice, velice nebezpečný systém. Nemorální většina nemůže a neumí volit dobro, protože neví, kde je. Nemorální většina si dříve nebo později zvolí totalitu, vůdce či stranu, která to za ni vyřeší. Absence etiky a morálky, neschopnost správně přisuzovat našim činům kladná či záporná znaménka, to je to největší, troufám si říci jediné zlo, které nám hrozí.

Jedinou nadějí na změnu a jediným skutečným úkolem, jenž před námi stojí, je objevit a vychovat v sobě morálku, poznat zákony dobra a zla a volit dobro. Naučit nové generace rozhodovat se ve prospěch života, lásky, spravedlnosti. Jakákoli snaha, která k tomu přispěje, nám dává naději. Tím spíše, když inspiraci a světlo hledáme v onom zdroji věčném, který se nikdy nevyčerpá ani nezakalí: v Božím slově. Bible je mimo jiné i historií Boží trpělivosti s člověkem. Bůh se neustále smilovává a dává novou šanci a budoucnost. Vzpomeňme jen na otevřený závěr jemně humorné a zároveň hluboké knihy Jonáš, kde Hospodin prorokovi odpovídá: „A mně by nemělo být líto Ninive, toho velikého města, v němž je více než sto dvacet tisíc lidí, kteří nedovedou rozeznat pravici od levice, a v němž je i tolik dobytka?“ (Jon 4,11) Nakonec z čiré lásky vstupuje sám, v osobě Ježíše Krista, do marasmu lidské bídě, poznává ji na vlastní kůži a proměňuje ji skrze svou smrt a zmrtvýchvstání v Život. Ten, „skrze něhož a pro něhož je všechno stvořeno“ (Kol 1,16), se stává jedním z nás. Žádné větší znamení své lásky a přízně, žádnou větší šanci už člověku dát nemůže. Vše už záleží jen na nás. Kéž také tato publikace otvírá mladým lidem oči, učí je oběti a altruismu, učí je rozlišovat dobro od zla a přispěje tak k hluboké morální proměně člověka z bezohledného sobeckého chamtivce v ušlechtilou bytost milující Stvořitele a všechno jeho stvoření.

P. RNDr. Matúš Kocian, Ph.D.
římskokatolický kněz

Předmluva ke švýcarskému originálu

Knížka Příroda je Boží dar přichází na pomoc učitelům náboženství, etiky i všem dalším pedagogům a vychovatelům se srdcem otevřeným Pánu Bohu a vnímavým k přírodě. Ukazuje, jak v každodenním životě rozvíjet v dětech a mladých zodpovědný přístup k životnímu prostředí, jak propojovat výklad Bible s úctou ke světu kolem nás.

Autoři Bible pochopitelně nevnímali ekologii pohledem dnešního člověka. Bible je ale živým slovem, které promlouvá i k nám, do současné situace, a péče o budoucnost naší planety patří k základním povinnostem lidstva.

Bibli nejde v první řadě o technickou otázku JAK, ale PROČ? Biblické texty jsou poselstvím, vykládajícím smysl věcí, úlohu a postavení člověka ve světě. „Pánem tvorstva“ se člověk stal kvůli nesprávnému pochopení jeho role. Mnohem příhodnější označení zní: „správce“ či „hospodář“ (Gen 2,15).

O stvoření pojednávají vedle starozákonních textů také spisy novozákonní. Když Ježíš hovoří v podobenství o marnotratném synu (Lk 15, 11-32) o otázce dědictví, nacházíme v tom důvod, proč se dnes zabývat naším přírodním dědictvím. Dědictví nám umožňuje žít a vedle majetku, zanechaného našimi rodiči, k němu patří i životní

prostředí. V zásadě se jedná o otázku, zdali je nám zapotřebí nějakého obrácení. Oba synové totiž zaujímají své postoje s jasným odůvodněním; stěží tedy může být nějaké podobenství aktuálnější.

Struktura příručky

Uspořádání této knížky odpovídá biblickému kánonu. Každá kapitola začíná citátem ze Starého či Nového Zákona a otevírá ekologické téma, související s přečteným biblickým textem. Následuje popis možného průběhu vyučovací hodiny, zakončený poukázáním na ekologické souvislosti. U každé lekce najdete doporučení, pro kterou věkovou skupinu je dané téma připraveno, přičemž autoři byli vedeni snahou o co nejpestřejší paletu pedagogických postupů – od klasické frontální výuky přes aktivní zapojení žáků do poznávacího procesu až po hru.

Kapitoly zakončují návrhy na další činnosti, zdroje inspirace či internetové odkazy.

Propojením biblických textů s aktuální problematikou životního prostředí se stává soubor Příroda je Boží dar praktickým a užitečným pomocníkem.

Předmluva k českému vydání

„Co je člověk, že na něho myslíš, co je smrtelník, že se o něho staráš?“ (Ž 144,3) Už starozákonní žalmista se takto ptal a snažil se pochopit sebe sama. Historie biblického člověka je historií snahy porozumět Bohu i sobě samému. Člověk je tvorem plným paradoxů. Žije na této planetě a zároveň hledí jinam, do nekonečna, k Bohu. Žije v přírodě a zároveň si vytváří kulturu, něco co je často s přírodou v příkrém rozporu. Je tvorem majícím rozum, ale chová se opravdu rozumně? Tak se ptal už inspirovaný autor a mnohdy došel k velmi sebekritickým závěrům. Už v prvních kapitolách Bible, v Genezi, Bůh lituje, že člověka stvořil, protože „všechny jeho skutky jsou zlé“ (Gn 6,5-6). V Jeremiášovi čteme lamentaci nad zemí: „Jak dlouho bude ještě země truchlit a bylina schnout na všech polích? Pro zlobu těch, kdo na ní bydlí, jsou vyhlazována zvířata i ptactvo. (...) Zpustošená je celá země a není nikdo, kdo by si to bral k srdci“ (Jr 12,4a.11b). Dnes, po mnoha staletích, tváří v tvář ekologickým problémům můžeme docházet k podobným závěrům. Co naše přítomnost tady na Zemi vůbec přináší dobrého? Není existence našeho druhu na Zemi jen zkázou a zpusťšením nesmírné biodiverzity Božího stvoření? Nejsme tady tak trochu navíc a zbyteční...?

Ani v současné době vyspělé techniky a vědy se nezdá, že bychom sami sobě více rozuměli. Spíše naopak, naše psychika jako by nestihala technologii, která nás stále více pohlcuje a vzdaluje nás sobě samým i přírodě, přirozenému životnímu prostředí. Po více než půlstoletí environmentalistického myšlení musíme uznat, že problémy jsou stále vážnější a zamotanější. Aniž bychom přehlíželi nesporné pokroky na tomto poli, přece jen se zdá, že jsme moc nepokročili. Žijeme ve světě totálně ovládaném ekonomikou peněz, v systému, jehož bohem je růst, zisk, peníze... a moc. Zatímco se ochránci přírody někde radují z jedné zachráněné velryby či uhájeného kousičku lesa, desítky velryb jsou na jiném místě v tu samou chvíli zavražděny a tisíce hektarů lesů vymýceno. Učíme se radovat z malých úspěchů, ale zachrání to Zemi? Neděláme si jen iluze, marné naděje na to, že lidstvo přece jen jednou zmoudří? A zatím developéři a nejrůznější byznysmeni bez skrupulí a bez jakýchkoli morálních zábran neustávají ve své chladně vy kalkulované snaze proměnit všechno okolo nás v peníze. A my, hloupí voliči, jim pak hodíme do urny hlas, když nám naslibují nějaké naprosto směšné výhody, které pak stejně nesplní.

Zdá se, že naše demokracie je v koncích. Nemůže tu fungovat svobodný systém, když lidé nejsou schopni svou svobodu chápat a používat, ne-

umějí rozlišovat dobré od zlého. Nemůže dlouho vydržet takový systém, ve kterém všechno, celý reálný svět, je ohodnoceno pouze nereálnými, virtuálními penězi, systém, v němž se žije stále více na dluh, kde se vybírá nevratná půjčka od budoucích generací. Jsou tací, kteří demagogicky a naprosto cynicky prohlašují volný trh za jediné řešení. Volný trh, který nakonec prodá i člověka, toho slabšího, méně schopného či méně nadaného. Prodá a zotročí všechno, co se nemůže nebo neumí bránit: vodu, hory, zemi, stromy, zvířata, přírodu... Demokracie bez morálky je velice, velice nebezpečný systém. Nemorální většina nemůže a neumí volit dobro, protože neví, kde je. Nemorální většina si dříve nebo později zvolí totalitu, vůdce či stranu, která to za ni vyřeší. Absence etiky a morálky, neschopnost správně přisuzovat našim činům kladná či záporná znaménka, to je to největší, troufám si říci jediné zlo, které nám hrozí.

Jedinou nadějí na změnu a jediným skutečným úkolem, jenž před námi stojí, je objevit a vychovat v sobě morálku, poznat zákony dobra a zla a volit dobro. Naučit nové generace rozhodovat se ve prospěch života, lásky, spravedlnosti. Jakákoli snaha, která k tomu přispěje, nám dává naději. Tím spíše, když inspiraci a světlo hledáme v onom zdroji věčném, který se nikdy nevyčerpá ani nezakalí: v Božím slově. Bible je mimo jiné i historií Boží trpělivosti s člověkem. Bůh se neustále smilovává a dává novou šanci a budoucnost. Vzpomeňme jen na otevřený závěr jemně humorné a zároveň hluboké knihy Jonáš, kde Hospodin prorokovi odpovídá: „A mně by nemělo být líto Ninive, toho velikého města, v němž je více než sto dvacet tisíc lidí, kteří nedovedou rozeznat pravici od levice, a v němž je i tolik dobytka?“ (Jon 4,11) Nakonec z čiré lásky vstupuje sám, v osobě Ježíše Krista, do marasmu lidské bídě, poznává ji na vlastní kůži a proměňuje ji skrze svou smrt a zmrtvýchvstání v Život. Ten, „skrze něhož a pro něhož je všechno stvořeno“ (Kol 1,16), se stává jedním z nás. Žádné větší znamení své lásky a přízně, žádnou větší šanci už člověku dát nemůže. Vše už záleží jen na nás. Kéž také tato publikace otvírá mladým lidem oči, učí je oběti a altruismu, učí je rozlišovat dobro od zla a přispěje tak k hluboké morální proměně člověka z bezohledného sobeckého chamtivce v ušlechtilou bytost milující Stvořitele a všechno jeho stvoření.

P. RNDr. Matúš Kocian, Ph.D.
římskokatolický kněz

Předmluva ke švýcarskému originálu

Knížka Příroda je Boží dar přichází na pomoc učitelům náboženství, etiky i všem dalším pedagogům a vychovatelům se srdcem otevřeným Pánu Bohu a vnímavým k přírodě. Ukazuje, jak v každodenním životě rozvíjet v dětech a mladých zodpovědný přístup k životnímu prostředí, jak propojovat výklad Bible s úctou ke světu kolem nás.

Autoři Bible pochopitelně nevnímali ekologii pohledem dnešního člověka. Bible je ale živým slovem, které promlouvá i k nám, do současné situace, a péče o budoucnost naší planety patří k základním povinnostem lidstva.

Bibli nejde v první řadě o technickou otázku JAK, ale PROČ? Biblické texty jsou poselstvím, vykládajícím smysl věcí, úlohu a postavení člověka ve světě. „Pánem tvorstva“ se člověk stal kvůli nesprávnému pochopení jeho role. Mnohem příhodnější označení zní: „správce“ či „hospodář“ (Gen 2,15).

O stvoření pojednávají vedle starozákonních textů také spisy novozákonní. Když Ježíš hovoří v podoběnství o marnotratném synu (Lk 15, 11-32) o otázce dědictví, nacházíme v tom důvod, proč se dnes zabývat naším přírodním dědictvím. Dědictví nám umožňuje žít a vedle majetku, zanechaného našimi rodiči, k němu patří i životní

prostředí. V zásadě se jedná o otázku, zdali je nám zapotřebí nějakého obrácení. Oba synové totiž zaujímají své postoje s jasným odůvodněním; stěží tedy může být nějaké podoběnství aktuálnější.

Struktura příručky

Uspořádání této knížky odpovídá biblickému kánonu. Každá kapitola začíná citátem ze Starého či Nového Zákona a otevírá ekologické téma, související s přečteným biblickým textem. Následuje popis možného průběhu vyučovací hodiny, zakončený poukázáním na ekologické souvislosti. U každé lekce najdete doporučení, pro kterou věkovou skupinu je dané téma připraveno, přičemž autoři byli vedeni snahou o co nejpestřejší paletu pedagogických postupů – od klasické frontální výuky přes aktivní zapojení žáků do poznávacího procesu až po hru.

Kapitulu zakončují návrhy na další činnosti, zdroje inspirace či internetové odkazy.

Propojením biblických textů s aktuální problematikou životního prostředí se stává soubor Příroda je Boží dar praktickým a užitečným pomocníkem.

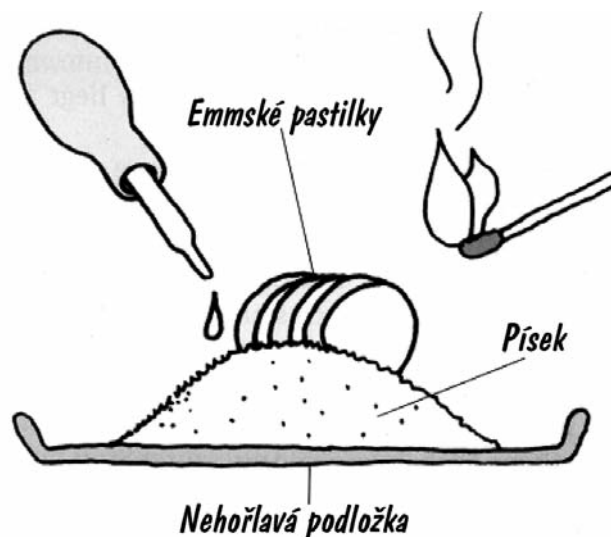
z Egypta. „Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi: „Až k vám faraó promluví: „Prokažte se nějakým zázrakem,“ řekneš Áronovi: „Vezmi svou hůl a hod' ji před faraóna,“ a stane se hadem.“ Mojžíš s Áronem tedy předstoupili před faraóna a učinili, jak Hospodin přikázal. Áron hodil svou hůl před faraóna i před jeho služebníky a ona se stala hadem. Faraó však také povolal mudrce a čaroděje, a egyptští věštcí učinili svými kejklemi totéž. Hodili každý svou hůl na zem a ony se staly hady. Ale Áronova hůl jejich hole pohltila. Srdce faraónovo se však zatvrdilo a neposlechl je, jak Hospodin předpověděl.“ (Ex 7).

- Našemu experimentu nemusí předcházet žádný komentář děje. Jde o efektní show, kdy vyučující působivě a dramaticky přibližuje biblický příběh.
- Před začátkem experimentu seznámte děti s připravenými látkami. Lih budou možná znát jako čisticí prostředek používaný například při čištění elektroniky, Emmské pastilky představte jako tabletky proti bolestem v krku.
- Vysvětlení popisované chemické reakce obou látek by si žádalo hlubší odborné znalosti. Pozorováním pokusu však mohou děti alespoň rozvíjet své pozorovací schopnosti. Srovnávání původních látek (lihu ve šroubovací lahvi a tabletek proti kašli) s výsledným produktem – „černým hadem“ – nabízí veliký prostor k debatě nad proběhlou chemickou reakcí.

Průběh hodiny

- Zásady bezpečnosti: ochranné brýle, svázané vlasy, během pokusu stojí lih z dosahu dětí!

- Na ohnivzdornou podložku navrstvěte menší hromádku písku a na ni umístěte těsně vedle sebe tři Emmské pastilky – svisle, jako by to byly mince postavené na hranu. Písek pokapejte asi 5 mililitry lihu z pipety a zapalte jej dlouhou sirkou.
- Lih hoří světlemodrým plamenem. Při dosažení určité teploty pastilky zčernají, nafouknou se a vyroste z nich jeden nebo více hadů. Za pár minut jev pomine a hadi o tloušťce asi jednoho palce vychladnou. Děti se jich mohou i dotknout, protože se jedná o bezpečné „cukrové oharky“. Nezapomeňte na důkladné umytí rukou.



KNIHY HISTORICKÉ

Přiřadíme-li k probraným 5 knihám Mojžíšovým ještě tzv. Knihy výpravné (*Jozue, Soudců, Rút, 1 a 2. Samuelova, 1 a 2. Královská, 1 a 2. Paralipomenon, Ezdráš, Nehemjáš, Ester*), získáme starozákonní soubor označovaný pojmem „Knihy historické“. Popisují počátky života v „Zaslíbené zemi“ a líčí politické dějiny Předního východu. Vypravěči seřadili děj co nejvíce chronologicky a propojili události s Božím působením a Jeho plánem stvoření. Odpadnutí Izraele od vlastního Boha, uctívání cizích božstev a hříšné skutky králů vzbudily Boží hněv. Svazek s Bohem je zprerhán, Hospodin odvrhl Izraele od své tváře (2 Kr 17,18+23; 24,20) a vystěhoval ho z jeho země do Asýrie. Obrácení Izraele pak ale Boha pohnulo k tomu, že svůj lid přivedl zase zpět do vlasti. Izrael následně žije již příkázáními lásky i všemi zákony Tóry.

Tyto knihy rozhodně neodpovídají dnešním měřítkům literárního dějepisectví. Autorům přece nejde v první řadě o vylíčení historie, nýbrž o určitou interpretaci a teologii dějin. Chtějí ukázat snahu Izraele naplnit příkázání Tóry a dospět k „národnímu státu“. Knihy historické prošly dlouhým procesem vzniku a v některých jejich částech jsou patrné prameny pocházející z různých období. V zásadě se však doba sepsání kryje s exilovým a poexilovým obdobím, i když pramenný materiál sahá až do pozdních dob královských.

Kvůli značnému objemu a pasážím bohatým na dlouhé výčty uvádíme z knih *Jozue* a *Rút* jen části důležité z ekologického hlediska.

Jozue

Kniha Jozue se intenzivně věnuje vztahu Izraele k Zemi zaslíbené a líčení Jozua jako vzoru ideálního izraelského vůdce.

Ekologické hledisko se nám tedy otevírá především ve vztahu Židů k jejich zemi. Zpětně se dozvídáme, jaké asi měli tehdejší lidé představy o zabírání půdy ranými Izraelity. Vlastnictví země bylo pro identitu Izraele nesmírně důležité a starozákonní kniha Jozue velmi často hovoří o válkách, násilných činech a hubení lidí i zvířet.

Mohlo by to svádět k domněnce, že hlavním tématem tohoto spisu je „vlastnictví země za každou cenu“. To ovšem neodpovídá skutečnosti, protože země Izraele je darem Božím. Lid si ji nedobyl vlastními silami. Zavázal se dodržovat Tóru a dostal za to zemi. Když ale od Tóry Izraelité odpadli – zde vidí autoři důvod vyhnání do exilu – půdu zase ztrácí. Vlastnictví země není tedy samoúčelné, je spjato s Tórou. A z Tóry lze také vyčíst, co z toho pro péči o půdu vyplývá (Lv 25,1nn): sedmého roku dopřát zemi odpočinutí, neboť není vydána člověku všanc, ale je darem. Předpokladem pro zachování plodnosti je zodpovědné zacházení s půdou.

Rút

Kniha Rút je mistrovskou ukázkou židovského vypravěčského umění. V liturgii židovských svátků má dodnes své pevné místo a předčítá se z ní v synagóze při Svátku týdnů (Šavu'ot). Prostředí, z něhož vzešla, hledejme ve venkovské části Izraele, protože právě tyto poměry kniha Rút líčí přímo mistrovsky. V okruhu autorů byly pravděpodobně také ženy, neboť v žádném jiném starozákonním spise není ženský pohled tak evidentně přítomen.

Při popisu zemědělského prostředí se zdůrazňuje ekologická závislost na vnějších podmínkách a společně s ní také vlastnický vztah (samozřejmě ze strany muže) k pozemkům a půdě jako ke garantům přežití a relativní svobody v převážně zemědělské společnosti.

Sucho vedoucí k hladomoru (*Rút 1, 1*) rozpoutá hned v úvodu řadu dalších událostí. Elímelek a jeho žena Noemi se cítí těmito vnějšími okolnostmi nuceni opustit svou vlast a usadit se na úrodných Moábských polích. Příčina sucha a hladu nám zůstává skryta, můžeme se ovšem zamyslet nad otázkou, zdali zde nelze spatřovat předzvěst dnes aktuálního problému „uprchlictví před nepříznivým klimatem“.

Rovněž návrat Noemi v doprovodu Moábky Rút je patrně zapříčiněn vlivem okolního prostředí. Dočítáme se, že Hospodin se opět ujal svého lidu a dal mu chléb (*Rút 1, 6*). Ekologická situace se tedy v Izraeli pravděpodobně natolik zlepšila, že se obě ženy rozhodly vrátit zpět.

Otázka úrody jako elementárního ekonomického předpokladu hraje zásadní roli i v dalším vyprávění a všechny popisované situace, kde vystupuje Rút se svým budoucím manželem Bóazem, se odehrávají právě v zemědělském prostředí – na poli při žních apod. Rút, která při sklizni ječmene sbírá za ženci klasy, aby zajistila sobě i Noemi přežití, reprezentuje vrstvu lidí bez jakéhokoli pozemkového vlastnictví. Bóaz zde vystupuje jako velkorysý majitel půdy, který se chová k Noemi velmi ušlechtilé a nakonec si její snachu bere levirátním sňatkem za manželku. Tak zajišťuje oběma ženám trvalou jistotu obživy. Podíl na pozemkovém vlastnictví garantuje tedy přežití a jistou míru blahobytu. A teprve tím spěje náš příběh ke šťastnému konci, završenému ještě připojením genealogie s vazbou na Davida.

Následující lekce hlouběji rozpracovávají téma vlastnictví půdy a s ním spojené zodpovědnosti.

Zavěšené vzpomínky

Základní myšlenka

Kniha Rút je ideálním textem k tématu věrnosti a solidarity. Děti se mohou s Rút ztotožnit. Jaké to asi je být někde cizí? Nemít vůbec nic? Dokáže si Rút ještě vybavit vůni domova? Jaké vzpomínky si s sebou nese? Žijí i mezi námi lidé, kteří se v Čechách usadili, protože v jejich vlasti nastal hlad?

Cíl

Rozvíjet v dětech empatii, pochopení pro lidi, kteří nemají domov a nemohou se dovolat svých práv. Přivést je k poznání, že i maličkost, je-li památná, může být nesmírně cenná ve chvíli, kdy člověku nic jiného než vzpomínky nezůstalo.

Příprava

Vyzvat děti, aby si donesly oblíbený suvenýr z cest, památku na výlet a podobně.

Průběh hodiny

- Převyprávějte příběh Rút. Poté si děti navzájem sdělují, které věci si přinesly a proč pro ně mají výjimečnou hodnotu. Společně pak všechny ty mušličky z pláží, pírká cizokrajných ptáků, skleněné kuličky, obrázky afrických zvířat, české granátky z Podsedic, zrníčka pšenice z pole za prodanou dědovou chalupou a další osobní předměty uspořádejte do kapsáře a vystavte.
- Kapsář se stane netradiční, zato silně emotivní výzdobou.

Další aktivity

I dnes hrozí lidem na různých místech světa reálné nebezpečí ztráty domova – ať již z důvodu živelné katastrofy nebo kvůli škodlivým zásahům do přírody. Jedná se například o obyvatele deštných pralesů. O jejich osudech i dalších případech se dočtete na stránkách <http://www.greenpeace.org/czech/cz>.

Úroveň: 🧑🧒🧒 6-9 let

Pomůcky:

- kapsář (např. do koupelny) s průhlednými kapsami



Skládáme svět

Základní myšlenka

V Knihačích historických (Královské a Samuelovy) čteme o utváření státu Izraele. Hříchy králů a uctívání cizích božstev však vyvolají Hospodinův hněv a opakované vyhnání Jeho lidu do exilu – Asýrie, Babylonu aj. Ani dnes se konflikty neomezují na území uvnitř státních hranic. Stejně jako ve starověku tak i v současnosti se bojuje o půdu a přírodní zdroje, které jsou garantem přežití a též určitého blahobytu. Nejvíce se hovoří o ropě, ale brzy se dramaticky přiostrší také problém nedostatku vody, znečištění životního prostředí a změny klimatu.

Cíl

Díky hledání správného místa pro jednotlivé dílky puzzle si děti osvojí mnoho znalostí o poloze a velikosti různých států. Vyhledáváním dalších informací a jejich sdílením s ostatními si děti mohou znalosti o situaci v jednotlivých státech rozšířit.

Příprava

- Podle věku dětí: starší nechte připravovat mapy vlastnoručně, mladším je nachystejte vy. Mapu světa přelepte samolepicí průhlednou fólií a nožem vyřezejte puzzle jednotlivých států. Zbytek „rozřezané“ mapy přilepte pomocí oboustranné lepicí pásky na karton.
- Shromážděte co nejvíce informací o daných zemích. Na internetu se podívejte například na stránky <http://staty.jirpa.cz/> a http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/index.html

Průběh hodiny

- Rozdělte jednotlivé dílky puzzle svým svěřencům. Každé dítě si připraví krátké povídání o „své“ zemi a následně si společně se-

Úroveň: 9-12 let

Pomůcky:

- politická mapa světa (alespoň 120 × 60 cm)
- karton stejných rozměrů
- samolepicí průhledná folie
- nůžky
- velmi ostrý nůž (např. na řezání kobereců)
- oboustranná lepicí páska
- atlas světa



stavte svět. Podle vašeho uvážení si děti mohou mezi sebou dílky puzzle vyměňovat.

Další aktivity

- Vyzvěte děti, ať zavřou oči. Jeden díl puzzle odeberte. Kdo uhodne, který stát zmizel?
- Pozvěte hosta ze vzdálené země, aby vyprávěl o své vlasti.

Moc majetku

Základní myšlenka

Příběh Rút vypráví o tom, jak jsou nemajetní lidé odkázáni na blahovůli majetných (*Rút 2,2nn*). Stejně jako v tehdejších dobách i dnes zaručuje vlastnictví půdy a z ní plynoucí úrody relativně klidný život beze strachu z hladu. Často si málo uvědomujeme, na jak velkou část zisku z darů země si coby obyvatelé bohatých zemí činíme nárok. V rámci nejbohatší pětiny světa disponujeme s děsivou samozřejmostí více než čtyřmi pětinami ekonomických i ekologických zdrojů. Proč? Komu patří svět?

Cíl

Mladí lidé se zamýšlejí nad základními otázkami rozdělení zdrojů a nad jejich využíváním. Učí se hledat vazby ve světovém hospodářství.

Příprava

- Nakopírujte z přílohy text „Naše planeta má novou občanskou společnost“ od Jeana Zieglera (str. 47).

Úroveň: 12-15 let

Pomůcky:

- psací potřeby
- papír
- flipchart

Průběh hodiny

- Přečtete si se studenty zkrácený text Jeana Zieglera. Zodpovězte případné otázky nutné k pochopení textu a na základě poslední věty „Všechna tato nedorozumění jsou způsobena člověkem a rovněž člověkem mohou být zase narovnána a radikálně změněna“ rozvíjte debatu o možnostech takové změny. Například velmocenské postavení průmyslových zemí zatím nikoho neznepokojuje. Přitom přes 90% veškerého internetového připojení je registrováno v zemích OECD a všeobecně se má za to, že nová média hrají pro budoucí ekonomický rozvoj jednotlivých států klíčovou roli.
- Jak k této globální nespravedlnosti došlo? Příčiny nalezneme v minulosti i současnosti, ale nedostane se nám jednoduché odpovědi. Problémy spočívají v politických strukturách jednotlivých zemí, směru, kterým se ubírá ekonomika, i v kulturní

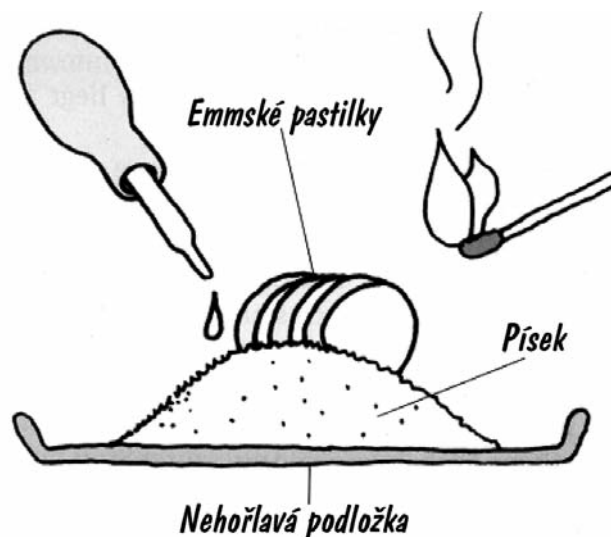
z Egypta. „Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi: „Až k vám faraó promluví: „Prokažte se nějakým zázrakem,“ řekneš Áronovi: „Vezmi svou hůl a hod' ji před faraóna,“ a stane se hadem.“ Mojžíš s Áronem tedy předstoupili před faraóna a učinili, jak Hospodin přikázal. Áron hodil svou hůl před faraóna i před jeho služebníky a ona se stala hadem. Faraó však také povolal mudrce a čaroděje, a egyptští věštcí učinili svými kejklemi totéž. Hodili každý svou hůl na zem a ony se staly hady. Ale Áronova hůl jejich hole pohltila. Srdce faraónovo se však zatvrdilo a neposlechl je, jak Hospodin předpověděl.“ (Ex 7).

- Našemu experimentu nemusí předcházet žádný komentář děje. Jde o efektní show, kdy vyučující působivě a dramaticky přibližuje biblický příběh.
- Před začátkem experimentu seznámte děti s připravenými látkami. Lih budou možná znát jako čisticí prostředek používaný například při čištění elektroniky, Emmské pastilky představte jako tabletky proti bolestem v krku.
- Vysvětlení popisované chemické reakce obou látek by si žádalo hlubší odborné znalosti. Pozorováním pokusu však mohou děti alespoň rozvíjet své pozorovací schopnosti. Srovnávání původních látek (lihu ve šroubovací lahvi a tabletek proti kašli) s výsledným produktem – „černým hadem“ – nabízí veliký prostor k debatě nad proběhlou chemickou reakcí.

Průběh hodiny

- Zásady bezpečnosti: ochranné brýle, svázané vlasy, během pokusu stojí lih z dosahu dětí!

- Na ohnivzdornou podložku navršte menší hromádku písku a na ni umístěte těsně vedle sebe tři Emmské pastilky – svisle, jako by to byly mince postavené na hranu. Písek pokapejte asi 5 mililitry lihu z pipety a zapalte jej dlouhou sirkou.
- Lih hoří světlemodrým plamenem. Při dosažení určité teploty pastilky zčernají, nafouknou se a vyrostou z nich jeden nebo více hadů. Za pár minut jev pomine a hadi o tloušťce asi jednoho palce vychladnou. Děti se jich mohou i dotknout, protože se jedná o bezpečné „cukrové oharky“. Nezapomeňte na důkladné umytí rukou.



KNIHY HISTORICKÉ

Přiřadíme-li k probraným 5 knihám Mojžíšovým ještě tzv. Knihy výpravné (*Jozue, Soudců, Rút, 1 a 2. Samuelova, 1 a 2. Královská, 1 a 2. Paralipomenon, Ezdráš, Nehemjáš, Ester*), získáme starozákonní soubor označovaný pojmem „Knihy historické“. Popisují počátky života v „Zaslíbené zemi“ a líčí politické dějiny Předního východu. Vypravěči seřadili děj co nejvíce chronologicky a propojili události s Božím působením a Jeho plánem stvoření. Odpadnutí Izraele od vlastního Boha, uctívání cizích božstev a hříšné skutky králů vzbudily Boží hněv. Svazek s Bohem je zprerhán, Hospodin odvrhl Izraele od své tváře (2 Kr 17,18+23; 24,20) a vystěhoval ho z jeho země do Asýrie. Obrácení Izraele pak ale Boha pohnulo k tomu, že svůj lid přivedl zase zpět do vlasti. Izrael následně žije již příkázáními lásky i všemi zákony Tóry.

Tyto knihy rozhodně neodpovídají dnešním měřítkům literárního dějepisectví. Autorům přece nejde v první řadě o vylíčení historie, nýbrž o určitou interpretaci a teologii dějin. Chtějí ukázat snahu Izraele naplnit příkázání Tóry a dospět k „národnímu státu“. Knihy historické prošly dlouhým procesem vzniku a v některých jejich částech jsou patrné prameny pocházející z různých období. V zásadě se však doba sepsání kryje s exilovým a poexilovým obdobím, i když pramenný materiál sahá až do pozdních dob královských.

Kvůli značnému objemu a pasážím bohatým na dlouhé výčty uvádíme z knih *Jozue* a *Rút* jen části důležité z ekologického hlediska.

Jozue

Kniha Jozue se intenzivně věnuje vztahu Izraele k Zemi zaslíbené a líčení Jozua jako vzoru ideálního izraelského vůdce.

Ekologické hledisko se nám tedy otevírá především ve vztahu Židů k jejich zemi. Zpětně se dozvídáme, jaké asi měli tehdejší lidé představy o zabírání půdy ranými Izraelity. Vlastnictví země bylo pro identitu Izraele nesmírně důležité a starozákonní kniha Jozue velmi často hovoří o válkách, násilných činech a hubení lidí i zvířete.

Mohlo by to svádět k domněnce, že hlavním tématem tohoto spisu je „vlastnictví země za každou cenu“. To ovšem neodpovídá skutečnosti, protože země Izraele je darem Božím. Lid si ji nedobyl vlastními silami. Zavázal se dodržovat Tóru a dostal za to zemi. Když ale od Tóry Izraelité odpadli – zde vidí autoři důvod vyhnání do exilu – půdu zase ztrácí. Vlastnictví země není tedy samoúčelné, je spjato s Tórou. A z Tóry lze také vyčíst, co z toho pro péči o půdu vyplývá (Lv 25,1nn): sedmého roku dopřát zemi odpočinku, neboť není vydána člověku všanc, ale je darem. Předpokladem pro zachování plodnosti je zodpovědné zacházení s půdou.

Rút

Kniha Rút je mistrovskou ukázkou židovského vypravěčského umění. V liturgii židovských svátků má dodnes své pevné místo a předčítá se z ní v synagóze při Svátku týdnů (Šavu'ot). Prostředí, z něhož vzešla, hledejme ve venkovské části Izraele, protože právě tyto poměry kniha Rút líčí přímo mistrovsky. V okruhu autorů byly pravděpodobně také ženy, neboť v žádném jiném starozákonním spise není ženský pohled tak evidentně přítomen.

Při popisu zemědělského prostředí se zdůrazňuje ekologická závislost na vnějších podmínkách a společně s ní také vlastnický vztah (samozřejmě ze strany muže) k pozemkům a půdě jako ke garantům přežití a relativní svobody v převážně zemědělské společnosti.

Sucho vedoucí k hladomoru (*Rút 1, 1*) rozpoutá hned v úvodu řadu dalších událostí. Elímelek a jeho žena Noemi se cítí těmito vnějšími okolnostmi nuceni opustit svou vlast a usadit se na úrodných Moábských polích. Příčina sucha a hladu nám zůstává skryta, můžeme se ovšem zamyslet nad otázkou, zdali zde nelze spatřovat předzvěst dnes aktuálního problému „uprchlictví před nepříznivým klimatem“.

Rovněž návrat Noemi v doprovodu Moábky Rút je patrně zapříčiněn vlivem okolního prostředí. Dočítáme se, že Hospodin se opět ujal svého lidu a dal mu chléb (*Rút 1, 6*). Ekologická situace se tedy v Izraeli pravděpodobně natolik zlepšila, že se obě ženy rozhodly vrátit zpět.

Otázka úrody jako elementárního ekonomického předpokladu hraje zásadní roli i v dalším vyprávění a všechny popisované situace, kde vystupuje Rút se svým budoucím manželem Bóazem, se odehrávají právě v zemědělském prostředí – na poli při žních apod. Rút, která při sklizni ječmene sbírá za ženci klasy, aby zajistila sobě i Noemi přežití, reprezentuje vrstvu lidí bez jakéhokoli pozemkového vlastnictví. Bóaz zde vystupuje jako velkorysý majitel půdy, který se chová k Noemi velmi ušlechtilé a nakonec si její snachu bere levirátním sňatkem za manželku. Tak zajišťuje oběma ženám trvalou jistotu obživy. Podíl na pozemkovém vlastnictví garantuje tedy přežití a jistou míru blahobytu. A teprve tím spěje náš příběh ke šťastnému konci, završenému ještě připojením genealogie s vazbou na Davida.

Následující lekce hlouběji rozpracovávají téma vlastnictví půdy a s ním spojené zodpovědnosti.

Zavěšené vzpomínky

Základní myšlenka

Kniha Rút je ideálním textem k tématu věrnosti a solidarity. Děti se mohou s Rút ztotožnit. Jaké to asi je být někde cizí? Nemít vůbec nic? Dokáže si Rút ještě vybavit vůni domova? Jaké vzpomínky si s sebou nese? Žijí i mezi námi lidé, kteří se v Čechách usadili, protože v jejich vlasti nastal hlad?

Cíl

Rozvíjet v dětech empatii, pochopení pro lidi, kteří nemají domov a nemohou se dovolat svých práv. Přivést je k poznání, že i maličkost, je-li památná, může být nesmírně cenná ve chvíli, kdy člověku nic jiného než vzpomínky nezůstalo.

Příprava

Vyzvat děti, aby si donesly oblíbený suvenýr z cest, památku na výlet a podobně.

Průběh hodiny

- Převyprávějte příběh Rút. Poté si děti navzájem sdělují, které věci si přinesly a proč pro ně mají výjimečnou hodnotu. Společně pak všechny ty mušličky z pláží, pírká cizokrajných ptáků, skleněné kuličky, obrázky afrických zvířat, české granátky z Podsedic, zrníčka pšenice z pole za prodanou dědovou chalupou a další osobní předměty uspořádejte do kapsáře a vystavte.
- Kapsář se stane netradiční, zato silně emotivní výzdobou.

Další aktivity

I dnes hrozí lidem na různých místech světa reálné nebezpečí ztráty domova – ať již z důvodu živelné katastrofy nebo kvůli škodlivým zásahům do přírody. Jedná se například o obyvatele deštných pralesů. O jejich osudech i dalších případech se dočtete na stránkách <http://www.greenpeace.org/czech/cz>.

Úroveň: 🧑🧒🧑 6-9 let

Pomůcky:

- kapsář (např. do koupelny) s průhlednými kapsami



Skládáme svět

Základní myšlenka

V Knihačích historických (Královské a Samuelovy) čteme o utváření státu Izraele. Hříchy králů a uctívání cizích božstev však vyvolají Hospodinův hněv a opakované vyhnání Jeho lidu do exilu – Asýrie, Babylonu aj. Ani dnes se konflikty neomezují na území uvnitř státních hranic. Stejně jako ve starověku tak i v současnosti se bojuje o půdu a přírodní zdroje, které jsou garantem přežití a též určitého blahobytu. Nejvíce se hovoří o ropě, ale brzy se dramaticky přiostrší také problém nedostatku vody, znečištění životního prostředí a změny klimatu.

Cíl

Díky hledání správného místa pro jednotlivé dílky puzzle si děti osvojí mnoho znalostí o poloze a velikosti různých států. Vyhledáváním dalších informací a jejich sdílením s ostatními si děti mohou znalosti o situaci v jednotlivých státech rozšířit.

Příprava

- Podle věku dětí: starší nechte připravovat mapy vlastnoručně, mladším je nachystejte vy. Mapu světa přelepte samolepicí průhlednou folií a nožem vyřezajte puzzle jednotlivých států. Zbytek „rozřezané“ mapy přilepte pomocí oboustranné lepicí pásky na karton.
- Shromážděte co nejvíce informací o daných zemích. Na internetu se podívejte například na stránky <http://staty.jirpa.cz/> a http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/index.html

Průběh hodiny

- Rozdělte jednotlivé dílky puzzle svým svěřencům. Každé dítě si připraví krátké povídání o „své“ zemi a následně si společně se-

Úroveň: 9-12 let

Pomůcky:

- politická mapa světa (alespoň 120 × 60 cm)
- karton stejných rozměrů
- samolepicí průhledná folie
- nůžky
- velmi ostrý nůž (např. na řezání kobereců)
- oboustranná lepicí páska
- atlas světa



stavte svět. Podle vašeho uvážení si děti mohou mezi sebou dílky puzzle vyměňovat.

Další aktivity

- Vyzvěte děti, ať zavřou oči. Jeden díl puzzle odeberte. Kdo uhodne, který stát zmizel?
- Pozvěte hosta ze vzdálené země, aby vyprávěl o své vlasti.

Moc majetku

Základní myšlenka

Příběh Rút vypráví o tom, jak jsou nemajetní lidé odkázáni na blahovůli majetných (*Rút 2,2nn*). Stejně jako v tehdejších dobách i dnes zaručuje vlastnictví půdy a z ní plynoucí úrody relativně klidný život beze strachu z hladu. Často si málo uvědomujeme, na jak velkou část zisku z darů země si coby obyvatelé bohatých zemí činíme nárok. V rámci nejbohatší pětiny světa disponujeme s děsivou samozřejmostí více než čtyřmi pětinami ekonomických i ekologických zdrojů. Proč? Komu patří svět?

Cíl

Mladí lidé se zamýšlejí nad základními otázkami rozdělení zdrojů a nad jejich využíváním. Učí se hledat vazby ve světovém hospodářství.

Příprava

- Nakopírujte z přílohy text „Naše planeta má novou občanskou společnost“ od Jeana Zieglera (str. 47).

Úroveň: 12-15 let

Pomůcky:

- psací potřeby
- papír
- flipchart

Průběh hodiny

- Přečtete si se studenty zkrácený text Jeana Zieglera. Zodpovězte případné otázky nutné k pochopení textu a na základě poslední věty „Všechna tato nedorozumění jsou způsobena člověkem a rovněž člověkem mohou být zase narovnána a radikálně změněna“ rozvíjte debatu o možnostech takové změny. Například velmocenské postavení průmyslových zemí zatím nikoho neznepokojuje. Přitom přes 90% veškerého internetového připojení je registrováno v zemích OECD a všeobecně se má za to, že nová média hrají pro budoucí ekonomický rozvoj jednotlivých států klíčovou roli.
- Jak k této globální nespravedlnosti došlo? Příčiny nalezneme v minulosti i současnosti, ale nedostane se nám jednoduché odpovědi. Problémy spočívají v politických strukturách jednotlivých zemí, směru, kterým se ubírá ekonomika, i v kulturní